

УДК 633.88

Код UPOV: HELIC_ITA

Методика
проведення експертизи сортів цмину італійського
(*Helichrysum italicum* (Roth) Guss.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Helichrysum italicum* (Roth) Guss.

2. Необхідний рослинний матеріал – живці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 100 вкорінених живців.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,60 × 0,60 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин/частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;
- L: лабораторні дослідження.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності, використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 100 рослин допускаються п'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Для групування рекомендовано такі ознаки:

- Саджанці: антоціанове забарвлення (ознака 1);
- Листок: забарвлення (ознака 10);
- Квітка: забарвлення (ознака 16);
- Вміст ефірної олії (ознака 18).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доквілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів цмину італійського

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Саджанці: антоціанове забарвлення VS	відсутнє	1	Осіповський, ВІМ, Кристал
		наявне	9	
2. QN	Рослина: за висотою (фаза повного цвітіння) MG	низька	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середня	5	
		висока	7	
3. (*) PQ	Рослина: габітус VS	компактний	3	ВІМ
		напіврозлогий	5	Осіповський, Кристал
		розлогий	7	
4. (*) QL	Рослина: гілкування VS	слабке	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		помірне	5	
		сильне	7	
5. QN	Рослина: діаметр куца MS	малий	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середній	5	
		великий	7	
6. QN	Стебло: діаметр MS	малий	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середній	5	
		великий	7	
7. QL	Рослина: облиствленість VS	слабка	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середня	5	
		сильна	7	
8. QN	Листок: за довжиною MS	короткий	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середній	5	
		довгий	7	
9. QN	Листок: за шириною VS	вузький	3	Кристал
		середній	5	Осіповський, ВІМ
		широкий	7	
10. (*) PQ	Листок: забарвлення VS	сизо-зелене	1	Кристал
		сизо-біле	2	Осіповський, ВІМ
		сизе	3	
11. (*) QL	Листок: опушення VS	слабке	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		помірне	5	
		сильне	7	
12. QN	Суцвіття: за довжиною головної осі MS	коротке	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середнє	5	
		довге	7	

1	2	3	4	5
13. (*) QN	Суцвіття: за довжиною суцвіття I-го порядку MS	коротке	3	Осіповський, ВІМ, Кристал
		середнє	5	
		довге	7	
14. QN	Суцвіття: кількість квіток у дихазії MS	мала	3	Кристал
		середня	5	Осіповський
		велика	7	ВІМ
15. QL	Суцвіття: щільність VS	нещільне	3	Кристал
		середньої щільності	5	Осіповський
		щільне	7	ВІМ
16. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS	світло-жовте	1	Кристал
		жовте	2	Осіповський
		жовто-оранжеве	3	ВІМ
17. (*) QN	Час початку цвітіння MS	ранній	3	ВІМ, Осіповський
		середній	5	Кристал
		пізній	7	
18. (*) (+) QN	Вміст ефірної олії L	низький	3	ВІМ, Осіповський
		середній	5	Кристал
		високий	7	
19. QN	Ефірна олія: вміст неріацетату L	низький	3	ВІМ, Осіповський
		середній	5	Кристал
		високий	7	
20. QN	Ефірна олія: вміст ліналоолу L	низький	3	Кристал
		середній	5	ВІМ, Осіповський
		високий	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів цмину італійського

До 18. Вміст ефірної олії.

Врожай сировини визначають з 1 м² методом зважування в 4-кратній повторності. Вміст ефірної олії визначають за методом Гінзбурга.

9. Література

1. Биохимические методы анализа эфиромасличных растений и эфирных масел: Сб. науч. тр. – Симферополь, 1972. – С. 108.
2. Котов М. І. Ефіроолійні рослини України / М. І. Котов, Є. Д. Карнаух, С. С. Морозюк, С. В. Гончаров. – К.: Наукова думка, 1969. – С. 124.
3. Кривець Д. О., Позняк О. В. Методика проведення експертизи сортів чаберу садового (*Satureja hortensis* L.) на відмітність, однорідність та стабільність. – 2004. – 4 с.
4. Осипова Е. А. Об интродукции некоторых видов цмина (бессмертника) в Крыму // Растительные ресурсы. – 1970. – Т. 6. – Вып. 3. – С. 445–448.
5. Работягов В. Д. Интродукция эфирномасличных и пряно-ароматических растений / Работягов В. Д., Машанов В. И., Андреева Н. Ф. – Ялта, 1999. – 32 с.